

Způsob chápání autority sociálními pracovníky v romské komunitě ve Vsetíně

Bc. Eliška Kovářiková

Diplomová práce
2013

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2012/2013

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Eliška KOVÁŘÍKOVÁ**
Osobní číslo: **H09413**
Studijní program: **N7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Způsob chápání autority v romské komunitě**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení pojmů a teoretických východisek v oblasti chápání autority a romské komunity.

Příprava metodiky výzkumné části.

Realizace kvalitativního výzkumu metodou rozhovorů.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

ATKINSON, Rita L. et al. Psychologie. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-640-3.

DAVIDOVÁ, Eva. Romano drom: Cesty Romů: 1945-1990: Změny v postavení a způsobu života Romů v Čechách, na Moravě a na Slovensku. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1995. ISBN 80-706-7533-0.

HENDL, Jan. Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace. Praha: Portál, 2002. ISBN 978-80-7367-485-4.

HÜBSCHMANNOVÁ, Milena. Můžeme se domluvit. Olomouc: Pedagogická fakulta UP Olomouc, 1993. ISBN 80-706-7355-9.

LACKOVÁ, Elena. Narodila jsem se pod šťastnou hvězdou. Praha: Triáda, 2002. ISBN 80-86138-47-X.

ŠOTOLOVÁ, Eva. Vzdělávání Romů. Praha: Grada, 2000. ISBN 80-7169-528-9.

Vedoucí diplomové práce: **doc. PhDr. Mgr. Jaroslav Balvín, CSc.**

Ústav pedagogických věd

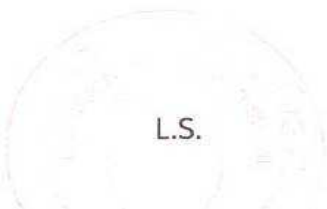
Datum zadání diplomové práce: **30. listopadu 2012**

Termín odevzdání diplomové práce: **26. dubna 2013**

Ve Zlíně dne 14. února 2013

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 25.4.2013

Korabíková

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigoráční práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užitje-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku, jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Tato práce je zaměřena na způsob chápání pojmu autority v romské komunitě sociálními pracovníky, pracovníky v sociálních službách a dobrovolníky, kteří pracují s romskými dětmi v NZDM Rubikon ve Vsetíně.

V teoretické části jsou vymezeny odborné pojmy a definice, ze kterých dále vychází praktická část.

Praktická část následně zkoumá pojem autority z různých úhlů pohledů, jak jim rozumí výzkumný vzorek, tedy respondenti, kteří pracují s romskými dětmi. Dále je výzkum doplněn obrázky, které nakreslily děti navštěvující NZDM Rubikon.

Závěr diplomové práce tvoří vyhodnocení kvalitativního výzkumu dané problematiky.

Klíčová slova: autorita, hranice, komunita, romská komunita, Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež

ABSTRACT

This paper focuses on understanding authority within Romany community by social workers, workers from social services and volunteers that work with Romany children in NZDM Rubikon in Vsetin.

The theoretical part of this work specifies technical terms and definitions that are used later in the practical part.

The practical part looks at the term of authority from many different perspectives of respondents. The respondents are people working with Roman children. Further, research is filled with pictures drawn by children from NZDM Rubikon.

Summary of this paper includes results of the qualitative research on the discussed issue.

Key words: authority, limit, community, Romany community, Low-threshold community center for children and youth

Poděkování

Touto cestou bych velmi ráda poděkovala doc. PhDr. Mgr. Jaroslavu Balvínovi, CSc., vedoucímu mé diplomové práce, za odbornou pomoc, věcné připomínky a cenné rady, které mi poskytl v průběhu zpracování mé diplomové práce. Ráda bych také poděkovala mé rodině a přátelům za projevenou podporu. V neposlední řadě bych velmi ráda poděkovala respondentům mého výzkumu, bez nichž by tato práce nevznikla.

Motto:

„Pařiv des, pařiv chuder. - Dáš úctu, dostane se ti úcty.“

Romské přísloví

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 TEORETICKÁ VÝCHODISKA	12
1.1 POJEM UTORITA	12
1.1.1 Hranice a respekt	13
1.2 KOMUNITA	15
1.2.1 Romská komunita.....	15
2 STRUČNÝ POPIS SITUACE VE VSETÍNĚ	17
2.1 NÍZKOPRAHOVÉ ZAŘÍZENÍ PRO DĚTI A MLÁDEŽ	17
2.1.1 Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež Rubikon ve Vsetíně	19
2.1.2 Historie a současnost Rubikonu	20
2.1.3 Prostředí NZDM Rubikon	20
2.1.4 Cílová skupina Rubikonu	21
2.1.5 Nabízené aktivity.....	21
2.1.6 Principy, o které se opírá NZDM Rubikon (Diakonie ČCE – Středisko Vsetín ©, 2013):.....	22
II PRAKTICKÁ ČÁST	24
3 METODOLOGIE VÝZKUMU	25
3.1 VÝZKUMNÝ PROBLÉM	25
3.2 CÍL VÝZKUMU	25
3.3 DRUH VÝZKUMU	25
3.4 VÝZKUMNÝ VZOREK	26
3.4.1 Popis výzkumného vzorku	26
3.5 VÝZKUMNÉ METODY	27
3.5.1 Metoda získávání dat.....	27
3.5.2 Metoda zpracování dat	27
4 ANALÝZA KVALITATIVNÍCH DAT	29
4.1 AUTORITA V OBECNÉM CHÁPÁNÍ.....	29
4.1.1 Kdo je autorita.....	31
4.1.2 Kdo naopak není autorita?	32
4.2 AUTORITA V RODINĚ.....	32
4.2.1 Autorita muž nebo žena	32
4.3 AUTORITA V NZDM RUBIKON.....	33
4.3.1 Autorita muž nebo žena	36
4.3.2 Autorita Rom nebo nerom.....	37
4.3.3 Autorita u „malých“ a „velkých“	38
4.4 CÍTÍ SE BÝT TAZATEL AUTORITOU?	39
5 VÝSTUPY, VÝSLEDKY	41

6	ROZBOR OBRÁZKŮ.....	43
6.1	POPIS DĚTÍ:.....	44
6.2	OBRÁZEK Č. 1: B.....	45
6.3	OBRÁZEK Č. 2: DI.....	46
6.4	OBRÁZEK Č. 3: DO.....	47
6.5	OBRÁZEK Č. 4: D.....	48
6.6	OBRÁZEK Č. 5: PA.....	49
6.7	OBRÁZEK Č. 6: P.....	50
6.8	OBRÁZEK Č. 7: S.....	51
6.9	OBRÁZEK Č. 8: Š.....	52
6.10	OBRÁZEK Č. 9: V.....	53
6.11	CO NÁM ŘEKLY OBRÁZKY.....	54
7	ANALÝZA TEXTU.....	56
7.1	ODKAZ DĚDIČE A LACKOVÉ VYUŽITELNÝ V PRAXI.....	56
	ZÁVĚR.....	58
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	59
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	61
	SEZNAM OBRÁZKŮ.....	62

ÚVOD

Pracuji jako sociální pracovník v nízkoprahovém zařízení pro děti a mládež Rubikon ve Vsetíně. Věnuji se sociální práci v sociálně vyloučené lokalitě, kde žijí romské rodiny. Proto jsem si zvolila téma Diplomové práce v souladu s se svou vlastní zkušeností.

Toto zařízení se nachází v sociálně vyloučené lokalitě Poschla a je navštěvováno převážně romskými dětmi a mládeží. Při své práci se setkávám denně s romskými dětmi a mládeží, někdy i s jejich rodiči.

V teoretické části jsou vymezeny pojmy, které jsou pro tuto práci stěžejní a ze kterých pak dále vychází praktická část této práce.

Dotýkáme se pojmů: autorita, hranice, komunita, romská komunita, Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež.

Hlavním cílem této práce bylo zjistit, co nebo kdo je pro děti navštěvující NZDM Rubikon autoritou z pohledu jak samotných dětí, tak i z pohledu pracovníků, kteří jsou s těmito dětmi denně v kontaktu.

V praktické části jsou prezentovány výsledky výzkumu. Praktická část je rozdělena do tří součástí. První z nich jsou rozhovory se sociálními pracovníky, ve kterých se odráží jejich cenná zkušenost. Druhou součástí je rozbor obrázků, kde děti ztvárnily co si představují pod pojmem autorita. Poslední součástí je lehký dotek, srovnání dvou velmi zajímavých publikací, které mohou být přínosem pro pracovníky, kteří s romskými dětmi pracují.

Výsledky výzkumu jsou shrnuty v závěru této práce.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 TEORETICKÁ VÝCHODISKA

1.1 Pojem autorita

Pro naši práci je pojem „autorita“ stěžejní. Tento pojem může být pro mnohé z nás velmi abstraktní; někteří ani nevědí, jak tento pojem chápat, jak jej vysvětlit, co si pod ním představit.

Každý z nás si pod pojmem autorita může představit poněkud něco nebo někoho jiného, proto zde uvádíme několik výkladů:

„Autorita (authority) vážnost jako výraz výjimečného postavení jedince či instituce; obvykle stojí na znalostech, zkušenostech výsledcích práce; nejprimitivnější formou a. je fyzická moc; rozlišuje se nejčastěji: a. legitimní, daná normou, a. nelegitimní, získaná převahou či trikem; a. formální, daná místem v hierarchickém uspořádání skupiny určené institucí, a. neformální, dobrovolné uznání převahy jedince v urč. oblasti; jindy je a. dělena na morální, politickou, vědeckou apod.“ (Hartl, 2009, s. 66).

Jak uvádí Vališová (Vališová, 2008), autoritou míníme jednu z uvedených věcí:

- a. Všeobecně či lokálně uznávanou vážnost, vliv, úctu, obdiv, respekt
- b. Obecně uznávaného odborníka
- c. Mocnou instituci, úřad a související entity (stát, věda, státní symboly, právo a zákon, policii aj.)

Dále Vališová uvádí (Vališová, 2008), že mezi nejčastěji uváděná **synonyma** pojmu autorita patří:

- Vliv
- Dominance
- Řízení
- Kompetence

Jak vznikl pojem autorita:

„Latinské auctoritas znamená podporu, záruku, jistotu, spolehlivost, hodnověrnost a má ještě další pozitivní významy. Příbuzné slovo auctor představuje napomahatele, podpůrce,

vzor, příklad, předchůdce. Také základ obou slov – sloveso *augeo* – má více českých ekvivalentů: podporovati ke vzrůstu, zvětšovati, rozmnožovati, zvelebovati, obohatiti, obdařiti. Společenská realita a historický vývoj posunují i mění obsahové významy (pojetí autority mimo jiné ovlivnily sociologické a politické studie o vztahu autority a moci, autority a vlády, autority a sociálního tlaku)“ (Vališová, 2008, s. 18).

„V sociálním kontextu může být autorita interpretována jako „hra sociálních rolí“, kdy jednu část vztahu tvoří role „vedoucí“ a druhou role „následující“ (například vedoucí a podřízený, rodič a dítě, učitel a žák)“ (Vališová, 2008, s. 20).

Tyto role nejsou očividně v rovnocenném vztahu. Vždy je bude provázet jak rovina nadřazená, tak rovina podřízená, které jdou spolu ruku v ruce, jsou prakticky nedílnou součástí a nelze je tudíž dělit. Jedno by nefungovalo bez druhého.

Vzhledem k tomuto chápání – vztahovému – by autorita neměla stát sama o sobě, bude ji tedy vždy doprovázet podřadná úroveň, nikdy to tedy není rovnocenný, partnerský vztah.

Vališová (2008) uvádí kritéria členění autority a její typologie: Autorita přirozená a získaná, autorita osobní, poziční a funkční, dále autorita formální a neformální, autorita skutečná a zdánlivá, a autorita statutární, charismatická, odborná a morální.

Pro nás je zde důležité rozdělení autority přirozené a získané:

Autorita přirozená – vyplývá z vrozených osobnostních rysů či z profesních dovedností nositele, může být umocněna i temperamentovými dispozicemi.

Autorita získaná – posílí se na ní výchova a individuální cílevědomé úsilí, zakládá se na schopnosti osvojené v průběhu života jedince. Čerpá a staví na přirozené autoritě, někdy ji kultivuje, jindy upravuje.

(Vališová, 2008, s. 41)

1.1.1 Hranice a respekt

Tento pojem často vymezuje, nebo chcete-li, ohraničuje výše vysvětlený pojem „autorita“. Není jeho nedílnou součástí, ale mnohdy jí být může.

Co jsou ale vlastně ty hranice?

Jak popisuje Cloud a Townsend (2003, s. 12) „Hranice je ‚vlastnická mez‘, která definuje člověka; určuje, kde daný člověk končí a kde začíná někdo jiný. Jestliže víme, kde leží hra-

nice určitého člověka, víme, co můžeme očekávat, že tento člověk bude ovládat: sám sebe. Můžeme od něho požadovat zodpovědnost v oblasti emocí, chování a postojů.“

Pakliže nám chybí hranice, zasahujeme do prostoru jiné osobě, které se to samozřejmě nebude líbit, narušíme tím tak její prostor. Proto je potřeba stanovení hranic, mezí či mantinelů.

Rogge (2005, s.69) se domnívá, že je pojem hranic chápán čistě negativně. Hranice znamená zúžení hierarchie, poručnictví, trest, nedostatek vcítění se do dítěte. Hranice jsou ale také podporou, oporou a ochranou života.

Jak dále uvádí Cloud a Townsend (2003, s. 147): „Stanovení hranic znamená zajišťovat, aby děti nedostávaly příliš mnoho nebo aby nedostávaly nevhodné věci.... Kromě toho stanovení mezí znamená ukázkování a využívání jejich rozhodnutí a důsledků. Souvisí s tím, jak uplatňujete slovo ne a jak mu dáváte reálný obsah.“

Stanovení nebo budování hranic ovlivňuje hned několik činitelů.

Dle Roggeho stanovování hranic (2000, s. 72) ...závisí na mnoha docela náhodných rámcových podmínkách: na zcela specifických všedních situacích, „momentální formě“ zúčastněných, na výchovném stylu – nehledě na osobní životní příběh.

Stanovení hranic ale nemusí být nic tvrdého, direktivního. Velmi záleží na tom, jak s nimi daná osobnost naloží. Tzn. například vychovatel či rodič určuje hranice dítěti, které by mělo pochopit právě tyto dané hranice.

Potřeba respektu vychází ze základní lidské potřeby. Pakliže ve vztahu chybí respekt, jedna ze stran se může cítit utiskována, využívána pod.

Respektem rozumíme určitou vážnost nebo úctu k někomu jinému.

Dle Kopřivy (2007, s. 14) respektovat druhé neznamená vycházet jim ve všem vstříc, nic od nich nežádat nebo si nechat všechno líbit.

1.2 Komunita

Podle Hartla, Hartlové (2009, s. 267) je komunita (community) v širším smyslu přirozené společenství v urč. lokalitě n. skupina lidí sdílejících společné zájmy, termín pro lidské společenství, např. sousedství, zaměstnanci urč. Organizace aj.

Matoušek (2003,s.92) vidí komunitu jako společenství lidí žijících či kooperujících v jedné instituci nebo v jedné lokalitě.

V našem případě se jedná o komunitu žijící v jedné sociálně vyloučené lokalitě.

Dále Hart, Hartlová (2009, s. 267) uvádějí: ... komunita lokální mají šanci vznikat tam, kde lokalita byla odsouzena k ekonomickému strádání, kde lidé přestanou věřit na možnost zaměstnání v globalizované ekonomice a kde se vyvine systém sousedské výpomoci a svépomoci typický pro komunitní hnutí.

Dle Jandourka (2001, s. 127) je komunita označením spřízněných často interagujících jedinců sdílejících určitou identitu...

Což může být právě náš příklad sociálně vyloučené lokality, o které se zmiňujeme níže.

1.2.1 Romská komunita

Podle Jakoubka (2009, s. 243) sám pojem sociálně vyloučená komunita je mnohdy problematický, zejména pokud jde o zařazení Romů, kdo z nich do sociálně vyloučené komunity patří.... U mnoha rodin jde v této souvislosti navíc o nechtěné usídlení a sousedství, nikoliv na základě spřízněnosti rodinně-příbuzenské.

Podle Vágnerové (2008, s. 690) má romská komunita své zvyklosti a normy, které jsou odlišné od majority. Pro tuto minoritu je důležitá soudržnost a solidarita v rámci široké rodiny. Zdrojem problémů je romská nesystematičnost, důraz na přítomnost a nízká výkonná motivace. Romové se neidentifikují s hodnotami a normami většinové společnosti. Postoj Romů ke gadžům bývá rovněž negativní.

Gadžo – romský výraz pro neroma, dříve používán pro sedláky, později se rozšířil obecně pro všechny neromy.

Romskou komunitou v rámci této práce chápeme jako společenství romských obyvatel žijících v sociálně vyloučené lokalitě Poschla ve Vsetíně.

Stručně z HISTORIE Romů:

Romové mají svou historii, která se odlišuje od majoritní společnosti. Romové jsou národem, ale nemají svůj vlastní stát. Mají ale svou vlajku a také hymnu. Je to specifická minorita, která žije rozprostřena v několika státech světa, tedy ne jen u nás, v České republice.

Hartl, Hartlová (2009, s. 513) uvádějí tuto definici:

„**Rom** (Gypsy) příslušník národnostní menšiny, pův. soudržné, nyní roztroušené po celém světě; při posledním sčítání z r. 1991 se k romské národnosti přihlásilo na 33 tisíc osob žijících v ČR, dle odborných odhadů jich je však na čtvrt milionu.“

Dále se Romové dělí dle oblasti – český, slovenský, olašský, maďarský, sintiové atp.

V České republice žijí Romové původem pocházející ze Slovenska. Čeští Romové nepřežili druhou světovou válku a holocaust.

V sedmdesátých letech minulého století se hodně slovenských Romů přestěhovalo do Čech za prací. Dnes je to již několikátá generace Romů žijících v ČR.

2 STRUČNÝ POPIS SITUACE VE VSETÍNĚ

V současné době žije ve Vsetíně asi 29 tisíc obyvatel (Město Vsetín ©, 2007).

Ve městě Vsetín žije přibližně 600 Romů. Jedná se o slovenské Romy, přestěhované do města v sedmdesátých letech v rámci státního programu „rozptýlení romského obyvatelstva“ z romské osady Bystrany (okres Spišská Nová Ves) (Plšek, 2005).

2.1 Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež

Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež (NZDM) upravuje zákon č. 108/2006 Sb. § 62:

„§62 (1) Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež poskytují ambulantní, popřípadě terénní služby dětem ve věku od 6 do 26 let ohroženým společensky nežádoucími jevy. Cílem služby je zlepšit kvalitu jejich života předcházením nebo snížením sociálních a zdravotních rizik souvisejících se způsobem jejich života, umožnit jim lépe se orientovat v jejich sociálním prostředí a vytvářet podmínky k řešení jejich nepříznivé sociální situace. Služba může být poskytována osobám anonymně.

§62 (2) Služba podle odstavce 1 obsahuje tyto základní činnosti:

- i. výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti,
- ii. zprostředkování kontaktu se společenským prostředím,
- iii. sociálně terapeutické činnosti,
- iv. pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.“

Dále NZDM upravuje a rozšiřuje vyhláška č. 505/2006 Sb. § 27:

„Základní činnosti při poskytování sociálních služeb v nízkoprahových zařízeních pro děti a mládež se zajišťují v rozsahu těchto úkonů:

- a) výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti:
  1. zajištění podmínek pro společensky přijatelné volnočasové aktivity,
  2. pracovně výchovná činnost s dětmi,

3. nácvik a upevňování motorických, psychických a sociálních schopností a dovedností,

4. zajištění podmínek pro přiměřené vzdělávání,

b) zprostředkování kontaktu se společenským prostředím:

aktivity umožňující lepší orientaci ve vztazích odehrávajících se ve společenském prostředí,

c) sociálně terapeutické činnosti:

socioterapeutické činnosti, jejichž poskytování vede k rozvoji nebo udržení osobních a sociálních schopností a dovedností podporujících sociální začleňování osob,

d) pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí:

1. pomoc při vyřizování běžných záležitostí,

2. pomoc při obnovení nebo upevnění kontaktu s rodinou a pomoc a podpora při dalších aktivitách podporujících sociální začleňování osob.“

Dále NZDM vysvětluje a popisuje Pojmosloví NZDM (2008):

„Služba je určena dětem a mládeži, které se ocitly v obtížné životní situaci nebo jsou jí ohroženy a které nevyhledávají standardní formy institucionalizované pomoci a péče. Jde o navázání a udržování kontaktu, poskytování informací, odbornou pomoc, podporu a vytváření podmínek pro sociální začlenění a pozitivní změnu ve způsobu života. Jedná se o ambulanci případně terénní formu sociální služby nízkoprahového charakteru. Cílem je umožnit jim lépe se orientovat v jejich sociálním prostředí a vytvářet podmínky, aby v případě zájmu mohly řešit svoji nepříznivou sociální situaci“ (Pojmosloví NZDM, 2008, s. 5).

Cíle NZDM:

Cílem NZDM je dětem a mládeži zabezpečit (Pojmosloví NZDM, 2008, 4):

- podporu pro zvládnutí obtížných životních událostí

- snížení sociálních rizik vyplývajících z konfliktních společenských situací, životního způsobu a rizikového chování
- zvýšení sociálních schopností a dovedností
- podporu sociálního začlenění do skupiny vrstevníků i do společnosti, včetně zapojení do dění místní komunity
- nezbytnou psychickou, fyzickou, právní a sociální ochranu během pobytu v zařízení a podmínky pro realizaci osobních aktivit
- zlepšovat kvalitu jejich života
- předcházet nebo snížit zdravotní rizika související s jejich způsobem života
- lepší orientaci v jejich sociálním prostředí
- podmínky k řešení jejich nepříznivé sociální situace.

Služby NZDM jsou poskytovány bezplatně.

2.1.1 Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež Rubikon ve Vsetíně

V této kapitole bych ráda představila zařízení, ve kterém byl proveden výzkum. Je zde popsána stručná historie NZDM Rubikon, dále je zde definován NZDM jako sociální služba. Dále jsou zde popsány – poslání, cíle, cílová skupina, nabízené aktivity apod.

NZDM Rubikon působí ve Vsetíně v oblasti Poschla, která je od města (konkrétně od centra města) vzdálena cca 3 km. Na Poschle se krom dvou obytných domů, kde bydlí sociálně vyloučené rodiny, nachází i NZDM Rubikon a Sociálně aktivizační služba (SAS) pro rodiny s dětmi Mozaika. Krom těchto dvou služeb v této oblasti působí ještě terénní pracovníci města Vsetín. Mimo tyto služby se ale v této lokalitě nenachází žádné sociální zázemí, dokonce ani obchod apod.

Zároveň je ale NZDM Rubikon celkem netypický tým, v jaké lokalitě se nachází a jaká cílová skupina sem pravidelně dochází. V této oblasti Vsetína žijí jen Romové.

Zřizovatelem NZDM Rubikon je Diakonie ČCE Vsetín. Diakonie ČCE je neziskovou, nestátní organizací. Mimo NZDM, které spadá pod oblast sociálně vyloučených, se věnuje ještě dalším oblastem v rámci sociálních služeb a to přesněji: domovu pro seniory, dennímu stacionáři, domovu pro seniory se zvláštním režimem, pečovatelské službě a již zmíněné SAS.

2.1.2 Historie a současnost Rubikonu

Rubikon vznikl v roce 2003, kdy ještě nebyl NZDM, ale byl to volnočasový klub, kam chodily romské děti a mládež, kde smysluplně trávili svůj volný čas. Tento klub se nacházel v „obávaném pavlačáku“ přímo v centru města Vsetína. V tomto domě žila nemalá komunita vsetínských Romů. Tato komunita byla následně v roce 2006 přestěhována do lokality Poschla, tedy její větší část, menší část komunity byla přestěhována do jiných moravských měst – Přerov, Bruntálsko. Na Poschlu spolu s komunitou putuje i Rubikon – a rok na to, v roce 2007 je registrovanou službou, tedy již se stal Nízkoprahovým zařízením pro děti a mládež (dle zákona 108/2006 Sb.).

Z hlediska toho, že je klub umístěn v lokalitě Poschla, která se nachází v okrajové části města Vsetína, chodí do klubu převážně romské děti, které v této lokalitě zároveň bydlí. Je to takové jejich útočiště. A vzhledem k tomu, že v tomto okolí se nenachází žádné jiné volnočasové vyžití, chodí děti a mládež právě do Rubikonu.

NZDM Rubikon má otevřeno čtyři dny v týdnu. Denně navštíví NZDM zhruba 20 až 40 uživatelů.

2.1.3 Prostředí NZDM Rubikon

Jak už bylo zmíněno výše, NZDM Rubikon se nachází v odloučené lokalitě Poschla. V této oblasti je nouze o jakékoliv sociální zázemí, vše se nachází v centru, které je chůzí poměrně vzdáleno. Na Poschle kromě NZDM Rubikon, sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi Mozaika (obě služby jsou zřizovány Diakonií ČCE – střediskem Vsetín) působí ještě terénní sociální pracovníci z Městského úřadu Vsetín. Mimo tyto sociální služby zde není žádné jiné zázemí, žádný obchod, žádná telefonní budka, nic. Veškerá občanská vybavenost se nachází v centru, které je vzdáleno zhruba 3 km.

Vnitřní prostory NZDM Rubikon zahrnují kancelář sociálních pracovníků a tři místnosti, které slouží k využívání pro klienty. Jedna místnost je využívána jako hudebna, kde se děti, pod vedením odborného lektora, mohou naučit hrát na hudební nástroje. Další dvě místnosti jsou využívány ke hrám, promítání filmů, k přednáškám, k výtvarným či keramickým činnostem apod.

U klubovny je k dispozici i venkovní multifunkční hřiště, které zřídilo město Vsetín. Na sportovní aktivity využíváme i tělocvičnu ZŠ Trávníky, kam chodíme jednou týdně.

2.1.4 Cílová skupina Rubikonu

Pro koho je NZDM Rubikon určen? Do RUBIKONu mohou přijít děti a mladí lidé ve věku od 6 do 26 let, kteří mají problémy a neví si s nimi rady, kteří se nudí, bloumají po ulicích a nemají kam jít a co dělat, kteří nemají kamarády, cítí se osamoceni, nemají peníze na to, aby chodili jinam apod.

Rubikon je z hlediska své široké věkové škály rozdělen do dvou věkových kategorií: tzv. malí (6 – 15 let) a velcí (15 – 26 let), proto je klub střídavě otevřen pro „malé“ a pro „velké“.

2.1.5 Nabízené aktivity

Co mohou zájemci o tuto službu v klubu najít? (Diakonie ČCE – Středisko Vsetín ©, 2013)

- Zábavu v klubu: hudební zkušebna, keramická dílna, výtvarka a rukodělné aktivity, fotbálek, šipky, pinec, filmové večery, stolní hry, internet...
- Sportovní vyžití: programy v tělocvičně, vyjížďky na kolech, hry a aktivity v přírodě či ve městě...
- Bezpečí, důvěru, porozumění, naslouchání
- Možnost rozhovoru, radu, pomoc, informace
- Pomoc a podporu při řešení problémů a starostí
- Prostor pro vlastní nápady a aktivity
- Výlety, víkendovky
- A vše ostatní, na čem se s dětmi domluvíme a co prostor a finance umožní

Mimo cílovou skupinu mohou využít služby poradenství i např. rodiče či prarodiče.

V tomto ohledu nehraje roli, zda žadatel o poradenství spadá do cílové skupiny nebo ne.

V rámci sociální práce zde poskytujeme základní sociální poradenství, přičemž v případě nutnosti či zájmu odkážeme žadatele na navazující služby apod.

2.1.6 Principy, o které se opírá NZDM Rubikon (Diakonie ČCE – Středisko Vsetín ©, 2013):

NÍZKOPRAHOVOST

RUBIKON realizuje služby tak, aby byla umožněna jejich maximální dostupnost – snaží se odstranit časové, prostorové, psychosociální a finanční bariéry, které by bránily zájemcům a uživatelům vstupu do zařízení či využití poskytovaných služeb. Uživatelům, kteří chtějí, mohou službu využívat anonymně, tedy bez uvedení jména a jiných údajů.

DOBROVOLNOST A NEZÁVISLOT

Děti a mladí lidé využívají služby RUBIKONu dobrovolně, na základě vlastního rozhodnutí a v souladu se svými zájmy a potřebami. Nikdo nemůže být nucen nedobrovolně využívat služby RUBIKONu. Pracovníci respektují vlastní rozhodnutí uživatele ohledně řešení jeho situace. Nezpochybnitelné je rovněž právo na seberealizaci každého jedince v rámci programu, pokud to nevede k omezení stejného práva u druhých osob nebo nedochází k porušení pravidel klubu.

ROVNOST

RUBIKON poskytuje služby všem dětem a mladým lidem bez rozdílů pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství, politického či jiného smýšlení, národního nebo sociálního původu, příslušnosti k národnostní nebo etnické menšině, majetku, rodu nebo jiného postavení. Základem práce je také to, že pracovníci přistupují k uživatelům služeb jako k sobě rovným.

INDIVIDUALITA

Pracovníci RUBIKONu respektují individualitu a jedinečnost každého člověka, jeho potřeb a zájmů. To se promítá do individuálního přístupu v poskytování služeb uživatelům. Zároveň je přihlíženo k celkové situaci daného uživatele, na všechny souvislosti, ne jen na dílčí aspekty. Poskytování služeb je přizpůsobováno individuálním potřebám uživatelů.

RESPEKTOVÁNÍ

Respektování základních křesťanských hodnot Pomoc lidem, kteří jsou v nouzi, jsou vylučování a nepřijímání většinou společností, kteří svým zjevem, chováním či způsobem života vzbuzují v ostatních lidech odmítnutí či přímo odpor, je jednou ze základních křesťanských hodnot, kterou se Diakonie ČCE – středisko Vsetín snaží naplňovat. Mezi další

patří uznání jedinečné hodnoty, důležitosti a důstojnosti každého člověka, víra v pozitivní možnost změny u každého jedince bez ohledu na jeho dosavadní život a nutnost přistupovat ke každému uživateli s určitou mírou lásky a pochopení.

ODBORNOST A ETIKA PRÁCE

RUBIKON usiluje o to, aby byly poskytovány služby na vysoké odborné úrovni a v souladu se zákonem o sociálních službách, standardy kvality sociálních služeb a standardy vztahujícími se k nízkoprahovým sociálním službám. Pracovníci RUBIKONu rovněž dodržují Etický kodex sociálních pracovníků České republiky a Etický kodex České asociace streetwork sdružující nízkoprahové sociální služby.

Pracovníci v NZDM Rubikon

V NZDM Rubikon pracují pracovníci ve složení: sociální pracovníci, pracovníci v sociálních službách, dobrovolníci a lektor.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

3 METODOLOGIE VÝZKUMU

Výzkum, který je nedílnou součástí této Diplomové práce, je zaměřen na porozumění pojmu autority v romské komunitě, respektive jak tento pojem chápou pracovníci a také dobrovolníci, kteří pracují s dětmi a mládeží v NZDM Rubikon v romské komunitě v lokalitě Poschla ve Vsetíně.

Výzkum je doplněn rozborem obrázků, které nakreslily děti navštěvující toto nízkoprahové zařízení a rozborem dvou publikací, které popisují práci s romskými dětmi

3.1 Výzkumný problém

Jakým způsobem vnímají pojem autorita sociální pracovníci, kteří pracují s dětmi a mládeží v NZDM Rubikon?

3.2 Cíl výzkumu

Cílem výzkumu je zjistit, jak vnímají respondenti pojem autorita. Co pro ně tento pojem znamená, zda vidí různé rozdíly v chápání tohoto pojmu, a v neposlední řadě – jestli se oni sami cítí být autoritami z pozice pracovníka v rámci NZDM Rubikon ve Vsetíně.

3.3 Druh výzkumu

Pro zkoumání dané problematiky jsme zvolili výzkum kvalitativní. Domníváme se, že kvantitativními metodami by nebylo dosaženo právě těch cílů, které byly zvoleny již na počátku výzkumu. A jak uvádí Švaříček, Šedřová (2007, s. 65) „Neprozkoumanost určitého jevu nebo procesu tak často slouží jako hlavní – a korektní – argument pro volbu kvalitativní metodologie.“ Jen stěží by se dal zkoumat tak abstraktní pojem jako je autorita právě kvantitativním výzkumem. Také bych se ráda ztotožnila s Dismanem (2008, s. 286) „Cílem kvalitativního výzkumu je porozumění. Porozumění pak vyžaduje do c největšího množství dimenzí daného problému.“

Specifikum daného pojmu, prostředí a daného zařízení by ani nedávalo možnost a prostor pro kvantitativní výzkum.

„Rozhovor je pro kvalitativní výzkum základem poznání. Rozhovor je skutečně mimo pohled, vzájemná výměna pohledů mezi dvěma osobami, které konverzují o tématu se společným zájmem. Vzájemná provázanost a závislost mezi člověkem a znalostmi je hlavním tématem této knihy.“ (Kvale, 1996, 14).

3.4 Výzkumný vzorek

Pro výběr vzorku jsem oslovila sociální pracovníky, dobrovolníky a lektora, kteří přímo pracují s romskými dětmi v NZDM Rubikon. Jednalo se o záměrný výběr vzorku. Kritéria výběru – zkušenost práce s romskými dětmi, ať už jako sociální pracovník či dobrovolník. Výzkumu se zúčastnilo celkem 8 respondentů, z toho 5 žen a 3 muži, přičemž 3 jsou Romové a 5 z nich jsou neromové.

3.4.1 Popis výzkumného vzorku

Sociální pracovníci, pracovníci v sociálních službách, dobrovolníci a lektor v NZDM:

První respondent:

paní B., žena, věk 41 let, dobrovolnice v NZDM, zkušenost práce s dětmi v NZDM – dva měsíce

Druhý respondent:

pan E., muž, věk 48 let, pracovník v sociálních službách v NZDM, zkušenost práce s dětmi v NZDM – jeden rok, předtím ve škole rok jako romský asistent.

Třetí respondent:

slečna JM., žena, věk 25 let, sociální pracovníce v NZDM, zkušenost práce s dětmi v NZDM – dva roky a čtyři měsíce.

Čtvrtý respondent:

pan D., muž, věk 42 let, dobrovolník v NZDM, zkušenost práce s dětmi v NZDM – tři čtvrtě roku, předtím ve škole jako asistent asi dva měsíce.

Pátý respondent:

paní K., žena, věk 34 let, sociální pracovníce v NZDM, zkušenost práce s dětmi v NZDM – téměř tři roky.

Šestý respondent:

pan JN., muž, věk 48 let, lektor hudby v NZDM, zkušenost práce s dětmi v NZDM – jeden rok

Sedmý respondent:

slečna V., žena, věk 27 let, sociální pracovnice v NZDM, zkušenost práce s dětmi v NZDM – dva roky

Osmý respondent:

slečna M., žena, věk 33 let, vedoucí sociální pracovnice v NZDM., zkušenost práce s dětmi v NZDM – 6 let.

3.5 Výzkumné metody

3.5.1 Metoda získávání dat

K získání kvalitativních dat byla použita metoda polostrukturovaného rozhovoru s okruhy otázek, které byly případně doplněny o rozšiřující dotazy. Tato metoda byla použita se záměrem získat z odpovědí respondentů jejich osobní vlastní názory, pohledy a postoje na danou problematiku. Rozhovory byly realizovány na předem domluvených setkáních, zpravidla v nerušeném prostředí. Ještě před danou realizací rozhovorů byli respondenti požádáni o souhlas s nahráváním rozhovorů. Byli informováni o tom, že rozhovory budou nahrávány a k jakému účelu přesně budou použity. Všichni respondenti s nahráváním rozhovorů souhlasili. Respondenti si přáli zůstat v anonymitě. Jejich přání bylo respektováno.

„Otevřený rozhovor má výchozí bod a cíl, ale nemá definované pořadí otázek. Tazatel by měl mít možnost se dotazovat tak dlouho, dokud mu to dovolí obecný rámec.“ (McNiff, 2003, 124).

3.5.2 Metoda zpracování dat

Rozhovory byly zaznamenány na diktafon se svolením respondentů. Poté byly nahrávky převedeny do textové podoby pomocí transkripce. Opakovaným posloucháním těchto audiogramů byla provedena kontrola přepisů těchto rozhovorů.

Následně bylo provedeno otevřené kódování: v textech byly označeny témata, kterým byly přiřazeny kódy. Kódy byly přiřazovány buď jednotlivým větám, nebo skupinám vět. Vymezily se tak okruhy a schéma pro další práci. Tento proces kódování proběhl v několika fázích. Záměrem bylo doplnění a upřesnění kódů.

Dále následovalo axiální kódování, které umožnilo vymezit okruhy do širších kategorií a tím také formulovat výsledky.

4 ANALÝZA KVALITATIVNÍCH DAT

Poznatky, které jsou zde uvedeny vychází z rozboru uskutečněných rozhovorů. Výsledky nelze generalizovat, jelikož se týkají pouze konkrétní skupiny dotazovaných.

4.1 Autorita v obecném chápání

Obecně pojem autorita chápali respondenti různým způsobem. Pro někoho je samotný pojem velmi málo uchopitelný a tudíž vysvětlitelný, jako např. pro respondentku **M**: „*Nejsem schopná ani říct vlastní definici. Celý je to takový tápání – to slovo autorita. Že jsem nad tím nikdy v té rovině nepřemýšlela.*“ Dalo by se tedy říci, že i když tento pojem je obecně velmi známý a často užívaný, je celkem těžké vytvořit „definici“ která by tento pojem vysvětlila, a podle které bychom ho všichni chápali.

Snažíme se proto vysvětlit tento pojem, přičemž nacházíme s ním související další pojmy.

M se snažila o další objasnění: „*Vždycky to [komunikace, práce s dětmi] byla spíš otázka **moci, partnerství***“.

Moc může mít hodně podob. Pro nás je v tomto případě nejvhodnější z hlediska vztahu mezi pracovníkem a uživatelem NZDM.

Partnerství je vztah rovnocenný, vyrovnaný. Dalo by se říci, že se tedy neslučuje přímo s pojmem autorita.

V: „*Prostě někdo je od přírody takový **autoritativní typ**.... Jako **přirozená autorita**.*“ I respondent **JN** potvrzuje: „*Mně připadá, že to je hrozně **daná věc**. To vychází z **vnitřku osobnosti**.*“

M: „*Myslím si, že tam může hrát velkou roli to, že má někdo **charisma**. Je to člověk, který **to v sobě má**.*“

Autoritativní typ – chápeme jako osobnost, která se chová vůči ostatním (podřízeným, dětem) autoritativně.

Přirozená autorita – tomuto sousloví rozumíme tak, že je přirozeně nedílnou součástí konkrétní osobnosti.

JN: „*Možná to funguje tak, že třeba **věkem a poznáním**, že sa aj z človeka stane nějaká autorita.*“ **Věk** se zdá být dle respondentů velmi silným činitelem k tomu, aby někdo získal autoritu. Můžeme zde hovořit o **autoritě získané**. Respondent **E.** navazuje: „*Autorita – pro děcka jsou lidi, které jsou **starší** jako já, jsou pro ně autorita. Autorita tak nad 50. Vidí, že když jsou starší, tak mají **respekt**. Oni mají **respekt**, vykaží nám.* **E** dále zdůrazňuje, že se autorita váže na věk: „*Tam je ten respekt.*“

Autorita získaná:

Věk – hledisko, které u některých osobností může určovat míru autority, tzn. čím daná osobnost stárně, tím získává větší míru autority.

Poznání, zkušenosti – souvisí s věkem. Opět se týká autority získané.

Dále **E.** zdůrazňuje: „*To je **tradice** naše taková, prarodiče, pradědeček... To je z pokolení na pokolení. Takže ten respekt tam je.*“

Zde se tedy dostáváme k otázce – co je to vlastně ta autorita, jak ji chápat? Respondentka **M** polemizuje nad samotným pojmem: „*Přemýšlím nad tím, jak **definovat** slovo autorita. Myslím si, že autoritou jsou pro ně **určitě rodiče**. Pak to může být jakoby **situační autorita**, že jsou v komunitě **významné osobnosti**, které tu autoritu mají.*“

Z obecného hlediska se nám jeví, že V : „*Přijde mi, že Romové obecně určité autority vůbec nevnímají.*“ A doplňuje **D, sám Rom:** „*Já si myslím, že oni ani neznají ten pojem autorita. Já osobně si myslím, že ty děti žijou pro sebe, oni nežijí pro autority. A jestli by měli někoho poslouchat, tak by ty děcka měly být **motivovány** spíš nějakým obrazem, spíš je **motivovat**, spíš jim ukázat, než něco vysvětlit.*“

Respondent **D** klade důraz na motivaci při upevňování autority.

Snaha o vymezení autority:

Můžeme zde chápat autoritu například jako „úřad nebo sociální pracovník“ – ať z úřadu nebo z neziskové organizace, tzn. autorita z pozice. Jak zmiňuje respondent V: „*Maximálně někde **na úřadech** nebo prostě nějakí lidi **výše postavení**, ale tím, že my jsme nějakí*

sociální pracovníci apod., tak si myslím, že nás ani ti rodiče nechápou jako authority.“ Dále respondentka **V** dodává: „Někde to vidí, že v té rodině to funguje tak, že pro tu maminku je **autorita paní na městském úřadě**. To děcko má potom **naučené vzory chování** od těch rodičů.“ S tímto názorem se ztotožňuje i respondentka **M**: „Autorita jsou pro ně i lidi, kteří mají nějakou **funkci**, jsou významní, např. paní starostka, paní místostarosta, nějaký pan doktor, nebo třeba pan ředitel [myšleno např. ředitel Diakonie ČCE nebo i ředitel školy].“ Dále dodává: „Autorita nesená do jisté míry funkcí a daná mocí a častokrát je to spojené s tím, že ten člověk pro ně může něco udělat. Tím, že má **moc**, může něco udělat.“

4.1.1 Kdo je autorita

Autorita v komunitě:

Jak je chápána autorita v rámci komunity?

JM: „Myslím si, že jsou to **otcové** od rodin a mezi všema Romama – jsou to **pastoři**.“ Zajímavý pohled zde uvádí **M**. Ne každý může být autorita pro všechny, jak zde uvádí **M**: „Nemusí to být pro každého, třeba Vašek může být autoritou pro určitou skupinu. Nebo pan **G.** může být autoritou pro určitou skupinu.“

JM: „U nás je to tak, že máš autoritu jako matka taky, jenže u těch romáků – ta autorita je tam vždycky ten chlap. Ta ženská je v té domácnosti maličká..“

Rodiče:

Respondentka **B**, jež je sama Romka a matka 4 dětí: „**Maminka a tatínek** – to je ta autorita, která jim domluví.“

V: „Pro některé ty děcka je autorita, si myslím, ta **rodina**, respektive ti rodiče. V některých rodinách to nefunguje, že ani ti rodiče nejsou autorita. **Učitelé** – to si myslím, že moc nefunguje. maximálně v některých rodinách.“ Dále **V** vysvětluje svůj názor ohledně autority učitele: „Mají takové určité naučené vzory chování jako z rodiny, že učitel není zrovna ten dobrý. Tím pádem pro ně není ani autorita.“

JN hovoří o **romských ženách**, jak se mu jeví, jak je zná: „Cítím z nich jako autoritu. My jsme je donutili [obecně společnost a společenský systém]. Oni mají vizáž ženské, ale jed-

najů jako chlapi. Aby to bylo jednání ženské . Ale ten tlak je asi obrovský [tlak společnosti].“

4.1.2 Kdo naopak není autorita?

Respektive, co může narušovat postavení autority?

Z hlediska zúžení pojmu na naše sociální služby s respondentka **V** domnívá (více souvisejících aspektů): *„Jde možná taky o to, že tam už je potom provázaných spoustu věcí. Jestli si ty rodiče váží těch sociálních služeb, které jim poskytujeme. Anebo neváží.. Když si toho neváží, tak si neváží ani tebe jako člověka. Tím pádem nejsi třeba pro ně ani autorita. Že to nějakým způsobem spolu souvisí.“*

Otázkou zde zůstává – zda určitý způsob neslušného chování souvisí s narušením autority?

JM: *„Jim [dětem] nedělá problém – kdykoliv kdokoliv cokoliv dělá – že skáčou do řeči a tak. Jo, to je běžné. To je vlastně také narušení autority, že vlastně nemají respekt.“*

4.2 Autorita v rodině

Traduje se, že muž byl vždy v romské rodině ten, kdo má autoritu. Nás zajímá, zda je tomu tak i v dnešní době, nebo se to stále váže na tradiční hodnoty?

4.2.1 Autorita muž nebo žena

Romští respondenti odpovídali nejen z hlediska svých vlastních zkušeností v rámci NZDM, ale také z hlediska své vlastní rodiny – jakým způsobem to funguje u nich doma:

Například respondentka hodnotí vlastní situaci **B:** *„Tak u mě. **Spíš manžel**, on je ten tvrdší.“* Dále ale zvažuje: *„U mě to je manžel, ale někdy i já. Ale u některých ti můžu říct, že ženská je jak chlap. Co řekne ženská, tak s tím ten chlap souhlasí. Je aj tak, aj tak.“* Rozumíme tomu tedy tak, že v dnešní době se i postavení autority v rámci romských rodin může vyrovnávat – není to tedy jen doména mužů.

Výpověď romské respondentky doplňuje **V:** *„Ale neřekla bych, že jako určitě někde jde vidět to, že ten otec je taková větší autorita pro ty děcka. Ale ne v každé rodině to platí. Protože někde naopak ta **matka** může být hlavou té rodiny, která je ta autorita, která to*

řídí. Někde se stává to, že ten otec je pasivní a není ani tou pasivitou tou autoritou pro ty děcka.“

Naopak **JN** vidí situaci ze vzdálenějšího, obecnějšího, méně zaujatého pohledu: „*Dívám sa na ženské jako Romky, tam mi připadají.... upozaděné. Tam je také **patriarchát.***“

Obecně to **E** vnímá: „*Většinou chlap. Ale i žena.*“ Zde se oba **romští muži shodují**. Výpověď **E** doplňuje a rozvádí **D**: „*Muž by měl být autorita rodiny. U tři čtvrtě Romů tu autoritu má muž. U některých rodin jsem viděl, že tam převyšuje žena, ale to je strašně z mála. A u některých jsem viděl takovou náklonnost. To jsou takové váhy, že se to třeba i přelíná.*“
U **E** doma: „*Autoritu mám já.*“

D: „*Ale většinou to bývá u mužů.*“

Nejstarší dítě:

Nejstarší dítě v rodině tradičně sebou nese zodpovědnost za mladší sourozence spojenou s tím, že tato pozice je podpořena autoritou z hlediska věku.

E popisuje i příklad přímo z romské komunity: „*Když si vezmu F, má osm dětí. Nejstarší je tam jeho **dcera**, tak ji **poslechnou**. Tak ji musejí poslechnout... je starší... Ona musí dohlížet na děcka. Pokud je doma otec nebo matka – tak rodiče.*“

Ale jak říká **E**, když jsou doma rodiče, autoritu mají automaticky oni.

D: „*Ten kdo je nestarší, že se musí respektovat. Tam se to nerozlišuje podle pohlaví, i kdyby byla starší **holka**. Tam je to o tom **respektu** a i o tom **charakteru**. Oni jsou takoví, oni respektují toho **staršího**.*“

4.3 Autorita v NZDM Rubikon

Pozn.: Pokud mluví respondenti o klubu, mají tím na mysli NZDM. Je to hovorový výraz, který běžně užíváme.

V oblasti autority v rámci NZDM Rubikon byli respondenti hodně konkrétní. Měli možnost se vyjádřit k ostatním pracovníkům/kolegům – kdo z nich dle jejich osobního názoru a pohledu má nebo nemá autoritu v Rubikonu:

B: „Mám pocit, že autorita je **M** nebo **E**. Když tady není **E**., když na ně zakřičím, tak oni [děti] dají si říct, ale jenom tak na deset minut, pak začnou zase.“ [M. a E. – kolegové v NZDM, oba muži, oba Romové]. „Oni [děti] nás [Romy] znají. Oni znají i povahy, víš? Ale když vy [neromové, pracovnice ženy] jste tady, tak oni [děti] si říkají - Oni [neromové, pracovnice že] jsou gádže – na ně se vyserem.“ Respondenta B vyslovila svůj pohled na ostatní kolegy – zdůraznila, že děti vnímají jako autoritu právě romské kolegy (muže). Lze vyčíst, že pracovnice neromského původu nemají stejnou autoritu jako romští kolegové.

S tímto názorem souhlasí i respondentka **K:** „Tak určitě si myslím, že je to chlap. Nechci říct tím úplně romský chlap, ale je to chlap.“ Ale zároveň usuzuje, že se nemusí jednat o pracovníka romského původu, zdůrazňuje spíše výhodu opačného pohlaví.

V: „Mně přijde, že to není možná zas tak úplně o autoritě, Ale taky o tom, že některý pracovník takzvaně je mu šumák, co ty děcka dělají a neurčuje, nenastavuje žádné **hranice**. Kdežto někteří pracovníci stanovují ty **hranice** a chtějí jejich dodržování. Možná si tím chtějí udržet tu autoritu. Nebo vybudovat.“ Zde měla respondentka V na mysli – pracovníky, kteří nenastavují hranice, jsou paradoxně romského původu, kdežto neromské pracovnice se snaží budovat hranice vůči dětem. Mohli bychom se tedy domnívat, že **romští pracovníci (muži)** nepotřebují budovat hranice, protože mají u dětí **přirozenou autoritu**, kdežto **neromské pracovnice (ženy)** se pomocí budování hranic snaží **autoritu získat**.

Dále respondentka **V** poukazuje na situace z praxe: „Přijde mi že někdy takzvaně můžeš mít pocit, že jsi pro to děcko autorita, že to prostě k něčemu je. Naopak potom, druhý týden na to se to děcko projeví tak, že nechápeš, kde se to v něm bere.“ Kdy lze sledovat, že budování autority neromskými pracovníky u romských dětí je velmi těžké, zdlouhavé; je to tzv. běh na dlouhou trať.

Naopak respondentka **M** se domnívá, že autoritu pracovníci (vesměs všichni) v NZDM mají, ať už v jakémkoliv míře a individuálně vůči různým dětem.

M: „Myslím si, že... určitě, kdybychom neměli autoritu, tak ten klub nemůže fungovat. Takže si myslím, že tam nějaká autorita je. Částečně bych řekla, že je to dané, tím, že jsme tam pracovníci, jsme tam v nějaké roli, jsme tam v nějaké funkci. A také si myslím, že každý z těch pracovníků má trošku jinou míru té autority. Vychází z osobnostních daností, přístupů, zkušeností. Jeden pracovník může mít autoritu pro někoho a pro druhého vůbec ne. Pak je tam skupina děcek, pro který jsme autoritou jen do té míry, že máme moc a můžeme je

z klubu vykázat. Ale zase kdybychom neměli tu autoritu, tak nejsme schopní je z toho klubu dostat.“ Dále zde respondentka **M** upozorňuje na autoritu pracovníků danou mocí – kdy pracovníci mohou pracovat s různými nástroji, jako jsou např. pravidla v NZDM. V případě, že dítě poruší některé z pravidel, je pracovníkem sankcionováno (např. vykazáním z NZDM v závažnosti na porušení daného pravidla.

Respondent **JN** opět zdůrazňuje **JN**: „Musí mít něco v sobě – ten základ té autority. Ale pokud to ten člověk v sobě nemá a nenasbírá to tu **praxú**, tak asi ne... Aby to nebyla jenom **manipulace**.“ Zde lze sledovat důraz na potřebu zkušeností, které mohou vést k získané autoritě. Určitou část autority by měla vycházet z osobnosti pracovníky (tedy autorita přirozená).

Na otázku, kteří pracovníci v NZDM, že autoritu u dětí mají, **JN** odpovídá a upozorňuje na manipulaci, kterou využívají někteří romští kolegové: „... to je hrozně těžké. Ten jeden den, který tady su, já hrozně málo... Jediný, o kterém si myslím, že má přirozenou autoritu, tak je **E**. ...jenomže on je také velký manipulátor. On jako jediný z nás má tu **přirozenou autoritu**. **D** je liška podšitá, autoritu má, ale je to trošku vaříč z vody.“

Velmi zajímavé je srovnání dvou pracovníků: Pro **JN** je autorita přirozená **E**, kdežto **D** má jistě také autoritu, ale o poznání menší než **E**.

JM souhlasí s ostatními respondenty, přičemž zmiňuje i ženský (neromský) prvek: „U nás v klubu, si myslím, že je to **K**. A z chlapů – oba dva – **M**. a **E**.“ Na otázku, jestli jsme všichni pracovníci pro děti autoritami, **JM** odpovídá: „Pro **malé** jo, ale pro **velké** ne. Protože tady nejsou nastavené **hranice**. My jsme si neurčili na začátku **hranice** mezi nama a děckama. Brali jsme to jako že budeme **kamarádi**.“

Zajímavé je zde rozlišení dětí dle věku. Můžeme pozorovat odlišnost v autoritě pracovníků u malých dětí a u velkých. Nelze tedy generalizovat z hlediska věku dětí.

JM si uvědomuje důležitost počátečního navazování vztahů s klienty. Kdy nastavování hranic je velmi křehká záležitost. Potažmo budování autority je pak daleko složitější: „Jako tady by to chtělo změnit úplně systém. Ale tady už sů nastavené prostě takové **hranice** od prvního začátku, že je to tady taková volná zábava. Děcka si sem idů zabavit a z nás **respekt** mět nebudů. Jednak ještě jsme **bílí** a jsem **baby**.“

Velmi důležitou roli pro získání autority pro pracovníky hraje jak nastavení hranic a získání respektu od klientů, tak handicap z hlediska pohlaví pracovníka ve vztahu s jeho původem (Rom/nerom).

JM odkrývá dvě roviny při budování vztahu s klienty: „*Jakože na jednu stranu je dobré – že jsme si je získali. Ale na druhou stranu jsme ztratili tu autoritu.*“

Jako výhodu lze pozorovat romský původ kolegy a také to, že je s ostatními lidmi z komunity v příbuzenském vztahu:

JM: „*Ale tady v tom klubu je plus to, že je tam ten E. což je polovina rodin – on je jejich strýc. Tady už je respekt z něho....*“

Zajímavý pohled respondenta **D**, který v první řadě označuje za autoritu pracovníci neromského původu: „*Věřím tomu, že autoritu tady má právě ta K. Vidím to, že ona má takové slovo autority. I když E. zvýší hlas, tam ta autorita je taky. Právě si myslím, že u JM, ona taky zvýší tón – ta autorita tam jde vidět.*“ Na druhou stranu můžeme pozorovat, že pro respondenta rozpoznání autority je i zvyšování hlasu nebo tónu, přičemž právě zvýšená intonace nás může vést k tomu, že se jedná o nátlak nebo autoritu která uplatňuje svou moc.

M: „*Tak myslím si, že určitý stupeň autority mají (děcka vůči nám). Řekla bych, že jsou [pracovníci] pro ně určitě těma významnýma druhýma, tzn. nějakou roli v životě pro ně mají. Asi to, co řekneme my jakožto pracovníci bude mít trošku vyšší váhu, než kdyby jim to řekl leckdo na ulici.*“

Zajímavý náhled, na který upozornila respondentka **M**.

4.3.1 Autorita muž nebo žena

V této oblasti můžeme vidět důraz na rozdíl z pohledu pohlaví – zda je nositelem autority žena nebo muž. Je zřetelné, že v NZDM má muž očividně navrch.

B: „*Oni [děti] ví, že když jsou tady [v NZDM] ženské, tak si můžou dělat, co chtějí...*“

V: „*Možná jak v čem. Myslím si, že vy jako ženské, holt jste gadži, a prostě tu přirozenou autoritu u nich nemáte. Už jenom tím, že jste gádži. Ale na druhou stranu se snažíte dodržovat ty určité hranice. Což naopak chlapi moc neřeší kolikrát. Ale zase si můžou dovolit*

hodně věcí - Oni mají pro ty děcka možná tu **přirozenou autoritu**, když oni houknou, tak děcka ví, že už je zle. Oni [romští kolegové] mají nějakou tu **přirozenou**, a vy [neromské kolegyně] máte takovou spíš **vybudovanou**. Ne že byste nebyly přirozené autority, ale je to tím spíš, že je to tak nastavené u romáků.“

M: „Z pohledu autority jsem nad tím nikdy nepřemýšlela. Myslím si, že Romové jako pracovníci si **můžou dovolit** úplně něco jiného, než co si může dovolit neromský pracovník. V rozhovoru, ve vystupování, jakoby v silovém působení. Jakoby gadžové mají tu autoritu, která vychází z určité schopnosti – ze zkušenosti, nadhledu, schopnosti poradit, to si myslím, že tam je. A speciálně u děcek Tam si myslím, že funguje ta autorita těch bílých - „Ten mi dokáže, Za tím můžu jít“ Rozdíl mezi romským a neromským pracovníkem je zřetelný. Neromští pracovníci mají získanou autoritu díky svým zkušenostem, schopnostem, vzdělání atd.

M: „Asi víc to mám spojený jakoby s osobností člověka, než abych to sortovala – muži/ženy, Romové/neromové. Je mi jasné, že Romové si **můžou dovolit** víc a ano, asi tím, že jsou tam komunitní vazby, tak z toho asi vyplývá ta autorita vyšší. U Romů obecně. Je přirozenější.“

K: „M. a E. jsou Romové a chlapy. To určitě taky bysme měli mezi bílýma autoritu než oni, kdyby pracovali s neromskými dětmi.“

Na otázku, kdyby byl **E žena:** „Tak je to jedno.“ Zde se domníváme, že respondent E. vidí hledisko ze své pozice Roma

4.3.2 Autorita Rom nebo nerom

Respondenti se vesměs shodují – Rom má přirozeně větší autoritu než nerom.

V: „My jako gadžové pro ně autorita taky moc nejsme..Že možná je to tím, že jsme gadžové.“

V: „Já si spíš myslím, že tam hraje ten zásadní rozdíl to romství. Ne chlap, ženská.“

K: „M. a E. jsou Romové a chlapy... To určitě taky bysme měli mezi bílýma autoritu než oni, kdyby pracovali s neromskými dětmi.“

JN: „*Třeba V [Rom žijící v lokalitě Poschla] – je z tadyma [z lokality Poschla], ale oni [děti] ho neberů. Oni ho berů jako že je dobrý muzikant. Myslím, že je to o tom, že Nemusí být vůbec z tadyma. Ten D a ten E to majů, dokonce aj M [kolega romského původu]. Ale třeba V – o kterém jsem si myslel, že tam prostě přijde, že to prostě tu autoritu tam bude mět, ale nemá. Je to zbrkloň, jeho slova nejsů podložené. On to nemá, ale mohl by to mět, je tam velký předpoklad, že by ju mohl mět. Takže není to jenom tím, že sa něco naučíš.*“

JN: „*Chlap – ženská, Rom nerom - Všecko hraje roli. Ty jsi ženská. Ty ten předpoklad v sobě máš, Ty to budeš mít složitější, protože jsi ženská. Protože tato společnost je mužská, patriarchální. Potom sů ženské samozřejmě, které to prosazujů, ale to sů skoro chlapy. Ale ten tlak společnosti je obrovský.*“

E: „*No, převází to, že jsem Rom.*“

Názor z pohledu spojeného s pozicí zmiňuje **D:** „*Já spíš mám za to, že ti romové tady vědí, že jsou to zaměstnanci, oni se nedívají na to jestli je Rom.... někteří to respektujou, někteří to nerespektujou.... že ta autorita je z toho zaměstnání.*“

4.3.3 Autorita u „malých“ a „velkých“

Pozn.: **malí** (děti ve věku od 6 do 15 let), **velcí** (mládež ve věku od 15 do 26 let).

Pozn.: děti, zde obdoba výrazu „uživatel“ nebo „klient“

Paradoxně zde respondentka B uvádí, že neromské pracovnice mají autoritu i u mládeže. Ostatní respondenti s tímto názorem nesouhlasí.

B: „*Ti větší respektujou i vás. Jsem si všimla.*“

V: „*Je to docela těžké. Dalo by se říct, že menší děcka by měli mít větší tu autoritu. Že ty větší děcka, když jsou v pubertě, prostě oni pak odmítají jakoukoliv autoritu. Ale na druhou stranu. Už u těch malých děcek – že moc neví, co je to autorita... Taky tam moc neví, co je to autorita. Nemají to tak nastavené – „jo, to je ta autorita.“*“

K: „*Pro malé jsme autorita od začátku. Kdežto pro velké – tam si tu autoritu musíš získat. U těch malých ani tak moc ne, jak u těch velkých. Získáváš si ji rozdílně – někdo vidí, že tě někdo druhý třeba poslouchá – u malých. A u velkých – prý je dobré v nějaké sféře vyniknout před nima a tím pádem se pro ně staneš autoritou.*“

Příkladem je zde kolega, který z počátku autoritu u velkých neměl. Jednou se před mládeží ukázal v situaci, ve které je doslova oslnil: udělal před nimi sto kliků. Tím si je absolutně získal a od té doby u této mládeže má autoritu. Ačkoliv je Rom, musel si autoritu získat.

K: „*Jako když to vezmu, dobrovolnice u nás. Jako nevidím, že by měli u nich extra velkou autoritu. U malých jo. U velkých – oni sami se bojí.*“

4.4 Cítí se být tazatel autoritou?

Respondenti romského původu se cítí být pro děti autoritami. Na druhou stranu, jak poukazují neromští pracovníci – záleží, zda se to týká malých nebo velkých. Samozřejmě – jde o subjektivní pocity. Respondenti se shodují na

B: „*Já si myslím, že jo. Mám ten pocit.*“

V: „*Jak pro které. Pro některé děcka, které takzvaně nectí žádnou autoritu, tak nemůžu být pro ně ani já autorita. Jakože vlastně oni ani neznají, co to je. Že by možná k tomu člověku měli přistupovat jinak nebo...*“

M: „*Já se tam asi ani nechci cítit jako autorita, nemám tu potřebu. Myslím si, že mě berou. Myslím si, že si s nima můžu povídat, že někdo mi něco řekne, někdo mi něco neřekne..Asi tam nepotřebuju, myslím si, že bych tam neměla působit jako autorita. Asi to vnímám spíše negativně, direktivně. Mám pocit, že tam je vzájemný respekt. A nemám pocit nějakého ohrožení. Možná že ano, možná že mě berou jako nějakou autoritu. Kdyby mě tak nebrali... Nebo jako partnera. V rovině kamarádské to ne, spíš v partnerské rovině. Aspoň o tom usiluju. Ale vždycky tam budu v té pozici, kdo má víc moci. Já jsem ten, kdo je může vyhodit, kdo rozhoduje o nějakých pravidlech.*“

K: „*Ne. U těch malých tam nemám problém, tam si myslím, že mě berou jako autoritu..A u velkých – v některých případech bych řekla, že jo, s těma, co mám navázaný nějaký vztah. V některých případech – asi nikdy ne.*“

JN: „*Snažím sa, ale to nevím. Ale to já nemožu říct. Snažím sa k nim najít cestu. Snažím se je pochopit, ale to by museli říct oni.*“

D: „*Jo, můžu ti říct, že jo. A bez řvaní. V tom to je. Viděli, že učím, Začali se v tom pokořovat, Viděli jasné vedení. V tom jsem získal autoritu.*“

Respondenti romského původu se bez výjimky cítí být autoritami. Oproti tomu lze pozorovat, že respondenti neromského původu pozorují rozdíly jak u mužů a žen, tak i u Romů a neromů. Nelze tedy zobecňovat, kdo autoritu má a kdo ne.

Neromští pracovníci vidí i rozdílnost v autoritách u Romských pracovníků. O E si většina myslí, že má přirozenou autoritu.

5 VÝSTUPY, VÝSLEDKY

Rozhovory s respondenty nám odhalily, jak oni sami vnímají pojem autorita. Dále jakým způsobem vysvětlují svou pozici, pozici kolegů, autoritu z různých pohledů – Rom/nerom, žena/muž. U kterých kolegů vidí autoritu atd.

Hlavním výzkumným cílem bylo zjistit a prozkoumat, jakým způsobem vnímají pojem autorita sociální pracovníci, pracovníci v sociálních službách, dobrovolníci a lektor jakožto osobnosti, které pracují v úzkém kontaktu s romskými dětmi v Nízkoprahovém zařízení pro děti a mládež Rubikon ve Vsetíně.

Respondenti byli dotazováni mimo jiné i na **délku své praktické zkušenosti právě s romskými dětmi** v NZDM Rubikon, potažmo – zda již mají předchozí zkušenost s prací s romskými dětmi. Vesměs tato otázka byla informativní – zda z pohledu své praxe dokáží respondenti posoudit, kdo nebo co je pro romské děti autoritou. Sami respondenti této oblasti nevěnovali velkou váhu, až na jednoho. A to dobrovolníka, který je ve své pozici velmi krátkou dobu oproti ostatním, tedy zkušenějším, kolegům. Zde by bylo vhodné podotknout, že daný respondent je Rom, tudíž zná romské děti i z jiné pozice než jen v rámci své dobrovolnické činnosti v NZDM.

Samotný **pojem autorita** se jeví jako velmi abstraktní, ale sami respondenti se snažili jej uchopit a nějakým způsobem popsat či definovat. Nás zajímal pojem autority v romské rodině a hlavně v NZDM. Obecně lze tedy konstatovat, že tento pojem respondenti vnímají jako tzv. něčím podložený. Tzn. že buď je ta autorita **přirozená** – zde hovoříme o romském respondentovi, který tuto autoritu má díky svému romství, kde to potvrdila většina respondentů, anebo zde hovoříme o autoritě tzv. **získané**, kterou disponuje většina neromských pracovníků, ale také u jednoho z Romů je zde získána autorita na základě věku dané osobnosti. Přirozenou autoritu získávají Romové také věkem, romští respondenti hovořili o tom, že jim děti vykaží.

Autorita vybudovaná u neromských pracovníků se často opírá o vzdělání, zkušenosti a praktické dovednosti pracovníků. Respondenti se také shodli na tom, že autoritou může disponovat taková osobnost, která tzv. v sobě „něco“ má. Tím něco je míněn zárodek, který může postupem času dozrát v autoritu, je to součást osobnosti.

Také se ale většina respondentů shoduje na **autoritě dané moci**. V praxi to vypadá tak, že pracovník je v klubu v rámci provozu nucen zvýšit hlas, a až poté je romskými dětmi vni-

mán jako autorita. Nehledě na to, zda je to v tomto konkrétním případě **Rom** či **Nerom**. Oba si tímto způsobem mohou vydobýt u dětí respekt či autoritu. Zde ale hovoříme o konkrétních situacích v NZDM Rubikon, kdy je v prostorech mnoho dětí.

Hodně respondentů také operovalo s tím, že mohou v klubu dětem něco zakázat, což je další nástroj **autority dané mocí**, který pracovníci častokrát používají.

Neromské pracovnice viděly rozdíl v autoritě u malých dětí a u velkých dětí, kdy potvrdily, že u malých autoritu mají, ale u velkých ne u všech, resp. mají ji u těch, s nimiž mají navázán vztah či spolupráci. Naopak tuto oblast moc neřešily Romové.

Autoritu z hlediska **rodiny** vnímají respondenti prakticky stejně – ve většině případech jsou to **muži**, čili otcové. Jsou sice případy, kdy má autoritu matka čili žena, ale jak se shodli respondenti, ve většině rodin jsou to muži.

Následně bylo zjištěno, že pokud v rodině v daný moment není ani jeden rodič, autoritu přebírá **nejstarší dítě**. V tomto případě nezáleží na tom, zda je to hoch či děvče.

Z pohledu **subjektivního** – zda se respondent cítí jako autorita v rámci práce v klubu – byly odpovědi různé, přesto se shodovaly určité kategorie. Romové – žena i muž – se shodli na tom, že se cítí být pro děti v klubu autoritou, kdežto sociální pracovnice – Neromky – se cítí být autoritou spíše u malých dětí, u velkých jen u některých.

Tyto poznatky, které z výzkumu vyplývají nelze zobecňovat. Týkají se pracovníků v NZDM Rubikon ve Vsetíně.

6 ROZBOR OBRÁZKŮ

Obrázky vznikaly ve dvou fázích při výtvarném kroužku v NZDM Rubikon, ve dvou skupinkách dětí. Výtvarný kroužek probíhá pravidelně jednou týdně. Je pro něj v rámci NZDM vyčleněna jedna hodina. Každé setkání má vesměs stejný průběh, ale pokaždé se týká jiného tvoření (např. malování pomocí vodových nebo temperových barev, keramika, arteterapie, volná tvorba, tvoření na téma atd.). Stejně jako v klubu, tak i ve výtvarném kroužku, je třeba dodržovat určitá pravidla. Tato pravidla si vždy na začátku opakujeme.

V daný okamžik je kapacita kroužku maximálně 5 dětí. Některé děti se již zúčastnily této aktivity vícekrát, jiné jsou zde poprvé. Proto vznikla potřeba – vždy si pravidla na začátku zopakovat a vysvětlit je těm dětem, které jsou zde poprvé.

Poté následuje uvedení – co a jakou technikou budeme tvořit. Posléze je na řadě samotné tvoření.

V závěru kroužku společně hodnotíme naše výtvořky.

Cílem těchto dvou tématických kroužků bylo:

- 1) naučit děti nový pojem,
- 2) zjistit, kdo nebo co je pro ně samotné autoritou.

V první řadě bylo třeba dětem vysvětlit pojem „autorita“. Tento pojem byl pro všechny děti novým, nikdy předtím o něm neslyšely. Dětem toto slovo evokovalo různé představy, které absolutně nemají s pojmem autorita nic společného. Např. si myslely, že tento pojem nějak úzce souvisí s autem nebo jiným dopravním prostředkem (měly za to, že se jedná o neživou věc, ne o abstraktní pojem spojený s osobností).

Z počátku výtvarného kroužku bylo tedy dětem na příkladech vysvětleno, co nebo kdo může být autorita. Jelikož se jednalo o velmi malé děti, vysvětlování probíhalo formou konkrétních příkladů. Vzali jsme to formou hry, kdy jsme se zapojili a začali jsme dětem popisovat, kdo nebo co je autoritou pro nás. Např. rodiče, prarodiče, strýc, teta, paní učitelka, pan ředitel, policie, doktoři, nadřízení v zaměstnání, kolegové, Bůh atd.

Na to děti velmi bystře zareagovaly a předháněly se v tom, kdo přijde na více různých významů, přičemž každé z nich „objevilo“ vždy nový význam tohoto slova.

Následovala diskuse na téma autorita, kdy si děti vžily, co nebo kdo může být autoritou pro ně samotné.

Pro většinu dětí (jak lze pozorovat níže na obrázcích) je autorita: rodina (matka, otec, babička, dědeček, teta, strýc), učitelé, doktoři, ale i policie, paní prodavačka v obchodě.

Po tématické diskusi následovalo samotné kreslení, kdy děti měly ztvárnit, kdo je pro ně autorita.

Poté jsme si opět společně sedli a povídali jsme si o právě nakreslených obrázcích, kdy každé dítě popsal, koho nebo co nakreslilo. (viz komentáře níže)

6.1 Popis dětí:

Děti, které obrázky nakreslily, jsou romského původu. Bydlí v odloučené lokalitě Poschla ve Vsetíně. Pravidelně (téměř denně) navštěvují NZDM Rubikon.

Seznam dětí:

1. **B**, děvče 10 let, lokalita Poschla
2. **Di**, děvče 7 let, lokalita Poschla
3. **Do**, kluk, 6 let, lokalita Poschla
4. **D**, děvče, 11 let, lokalita Poschla
5. **Pa**, kluk, 11 let, lokalita Poschla
6. **P**, kluk, 9 let, lokalita Poschla
7. **S**, děvče, 9 let, lokalita Poschla
8. **Š**, kluk, 6 let, lokalita Poschla
9. **V**, děvče, 8 let, lokalita Poschla

6.2 Obrázek č. 1: B

B je velmi bystré děvče. Velmi ráda kreslí, maluje a tvoří. Výtvarný kroužek navštívila již několikrát.

Na obrázku, který B nakreslila můžeme vidět domeček, sluníčko s mráčkem a tři postavy.

Domeček je fiktivní, vysněný. Na otázku, proč B nakreslila zrovna tento domeček a ne třeba domeček z Poschly. B odpověděla, že jednou v takovém domečku chtěla bydlet.

Postavy na obrázku:

Postava vlevo je **maminka** B. Napravo vedle domečku je **paní učitelka** a jakoby za ní je **tatínek**. Oběma ženským postavám B nakreslila srdíčka. Je vidět, že tyto dvě ženy má B jednak ráda, a jednak jsou to pro ni authority. Postava tatínka je upozaděná – důvodem může být i to, že tatínek B je momentálně ve výkonu trestu, tudíž s B netráví čas. Naopak maminka a paní učitelka s B čas tráví.

6.3 Obrázek č. 2: Di

Di je děvče, které stejně jako B, velmi ráda tvoří a maluje. Když přijde do NZDM, první co ji zajímá jsou papír a pastelky. Výtvarný kroužek navštívila již několikrát.

Obrázek, který nakreslila Di, rozděluje plochu na postavy níže a prozářenou oblohu výše. Na obloze vidíme sluníčko, barevnou duhu a podpis.

Postavy na obrázku:

Postavy znázorňují všechny členy rodiny. Zleva: starší **sestra**, která má v ruce růžovou kabelku, starší **bratr**, **maminka**, **tatínek** a mladší **bratr**.

Di si pojem autorita spojila s rodinou. Ví, že má poslouchat rodiče a starší sourozence.

6.4 Obrázek č. 3: Do

Do je jeden z nejmladších účastníků výtvarného kroužku

Do velmi rád tvoří a maluje, ve skupině se chová velmi klidně.

Výtvarný kroužek navštívil již několikrát.

Na obrázku, který Do nakreslil vidíme velký obličej obklopený oranžovou barvou.

Obličej na obrázku patří **babičce**. Do měl obrázek velmi rychle nakreslený. V době kdy čekal, až ostatní děti dokončí své kresby, dokresloval toto oranžové pozadí a ústa.

Do si pojem autorita spojil s babičkou. Pro něj je tedy autorita další členka z rodiny.

6.5 Obrázek č. 4: D

D je děvče, které je hodně živé. Ráda se předvádí, je hodně hlučná, dlouho nevydrží u žádné činnosti.

Ve Výtvarném kroužku byla poprvé, ale jakoby ji někdo vyměnil – soustředěně kreslila, výkres si pečlivě rozvrhla.

Na obrázku vidíme tři menší postavy. Zleva: **Paní učitelka, pan učitel, paní doktorka.**

Původně chtěla D využít celou plochu výkresu, ale už jí nevyšel čas. Proto zbytek plochy zakreslila modře a doplnila svým nemalým podpisem

D pojem autorita vidí ve spojitosti s autoritou danou funkcí.

6.6 Obrázek č. 5: Pa

Pa je velmi bystrý, šikovný kluk. Je velmi živý. Rád hraje různé stolní hry.

Ve Výtvarném kroužku byl poprvé, soustředěně kreslil, neměl problém se soustředěním se u kreslení.

Na obrázku vidíme domeček, který znázorňuje nemocnici a tři menší postavy. Zleva: nahore **pan doktor**, pod ním postava **roboty**, další **pan doktor**.

Pa ačkoliv se to nezdá – tím jak působí na okolí – má dost těžké onemocnění. V nemocnicích již několikrát pobýval, proto jsou pro něj doktoři velmi důležití.

Zajímavé je tvárnění doktorů. Vypadají jako kluci, např. doktor vlevo má kšilt. Zajímavá je také postava roboty. Pa se k ní moc vyjadřovat nechtěl. Řekl, že ji tam nakreslil jen tak.

Zbytek obrázku pokrývá modré pozadí.

Pro Pa je pojem autorita spojen spíše s autoritou danou funkcí.

6.7 Obrázek č. 6: P

P je velmi bystrý, šikovný kluk. Ve společnosti je velmi oblíbený. V NZDM nemá problém s hrami ve skupině, ani při individuální práci. Rád hraje stolní hry, ale také velmi rád tvoří.

Ve Výtvarném kroužku byl poněkoličtější. Dlouze přemýšlel, co nebo koho bude kreslit.

Na obrázku vidíme postavu, která je jakoby v pohybu. Tuto postavu doplňuje zelené pozadí a v pravém horním rohu sluníčko. Zelené pozadí zde znamená trávu.

Postava na obrázku je **tatínek** P. Tato postava vypadá, jakoby běžel, je v pohybu. P to okomentoval tak, že tatínek je velmi činorodý a pořád vlastně v poklusu.

Pro P je pojem autorita spojen s tatínkem. Dalo by se tedy říct, že P vidí autoritu v rodině.

6.8 Obrázek č. 7: S

S je velmi živá, hlučná dívka. Ve společnosti se ráda předvádí a ráda je středem pozornosti. V NZDM velmi často vznikají konflikty s ostatními dětmi, které S vyprovokuje. Málokdy dokáže u nějaké činnosti v klidu a soustředěně sedět. Je neustále v pohybu.

Ve Výtvarném kroužku byl poprvé. Připadala si velmi nejistá, pořád říkala, že neumí kreslit. Nakonec se pustila do obrázku a jak je vidět, velmi se jí povedl.

Na obrázku vidíme dvě postavy. Zleva: **maminka** a **tatínek**. Maminka je o poznání větší než tatínek. S řekla, že víc poslouchá maminku, proto je maminka znázorněna větší. Zbytek obrázku pokrývá žluté pozadí.

Pro S je pojem autority spojen úzce s rodiči.

6.9 Obrázek č. 8: Š

Š je hodně šikovný kluk. Má rád stolní hry, ale dokáže si hrát i sám.

V NZDM velmi často hraje různé stolní hry s ostatními dětmi.

Ve Výtvarném kroužku byl poprvé. Bylo tam pro něj plno nových vjemů, ale Š se velmi rychle aklimatizoval.

Na Š obrázku vidíme tři postavy. Zleva: **maminka**, **teta** a **babička**. Postava maminky je střední, postava tety menší a postava babičky je největší. U nohou babičky můžeme vidět něco jako had. Tento objekt ale Štěpán nespécifikoval. Zbylou plochu obrázku pokrývá zelené pozadí.

Dalo by se říct, že pro Š je pojem autority spojen úzce se ženami v rodině. .

6.10 Obrázek č. 9: V

V je velmi šikovná, milá dívka, která si ale neustále vyžaduje pozornost pracovníků. Zřejmě jí pozornost dospělých chybí.

V velmi ráda kreslí a různě tvoří. Také ráda hraje různé hry, kdy se ve společnosti více lidí ráda předvádí.

Ve Výtvarném kroužku byla po několikáté. Velmi dlouho přemýšlela, koho na dané téma nakreslit. Nestihla jej však dokončit tak, jak by sama chtěla.

Na obrázku vidíme tři postavy a jednu rozkreslenou postavu. Zleva: **paní učitelka**, **pan ředitel**, **tatínek** (nedokreslen) a **maminka**.

Zbylá plocha je systematicky rozdělena na nebe, pozadí a trávu (zem).

U V můžeme vidět rozlišení autority: autorita z pozice (paní učitelka a pan ředitel) a autorita rodiny (rodiče).

6.11 Co nám řekly obrázky

Na konci výtvarného kroužku jsme vždy s dětmi diskutovali nad vytvořenými obrázky.

Dle Fürstové (1997) v období mezi 5. a 8. rokem dítě nekreslí, co vidí, nýbrž co zná. Toho jsme si mohli všimnout u obrázků, kde děti kreslily domeček nebo nemocnici. Takto žádný jim známý dům nevypadá.

Děti komentovaly, koho a proč kreslily. Až na jeden příklad, kdy Pa nakreslil i robota, všechny děti kreslily konkrétní osoby.

Výsledky shrnuje následující tabulka:

<u>Koho děti nakreslily</u>	<u>Kolikrát se objevil</u>
Maminka	5
Tatínek	5
Paní učitelka	3
Babička	2
Pan doktor	2
Bratr	2
Sestra	1
Pan učitel	1
Paní doktorka	1
Teta	1
Pan ředitel	1

Z tabulky lze vidět, koho nejvíce děti kreslily. Nejvýznamnější pozice obsadili rodiče, tedy maminka a tatínek. Dále je to paní učitelka. Následuje babička, pan doktor a bratr. Ostatní byli nakresleni pouze jednou. Z obrázků lze tedy usuzovat, že děti ztvárnily ty osoby, se

kterými tráví nejvíce času – tedy doma a ve škole. Případně když onemocní, jsou v kontaktu s doktory.

Nelze zobecňovat tyto poznatky na všechny romské děti. Jedná se o vzorek dětí, s nimiž probíhalo toto šetření.

7 ANALÝZA TEXTU

7.1 Odkaz Dědiče a Lackové využitelný v praxi

Miroslav Dědič: Škola bez kázně

Elena Lacková: Narodila jsem se pod šťastnou hvězdou

Tyto dvě publikace, které mě přiměly k zamyšlení a následně konfrontování s mou osobní zkušeností sociálního pracovníka.

Z výše zmíněných knih si můžeme vzít důležité poznatky pro práci s romskými dětmi, které jsou aktuální i dnes.

Je až neuvěřitelné, jakým způsobem doktor Dědič dokázal děti motivovat k učení a k práci, jakým způsobem si u nich získal autoritu. Domníváme se, že i když se dění kolem školy v Květušíně odehrálo takřka před pětadesáti lety, zcela určitě je odkaz, jakým pracoval s romskými dětmi doktor Dědič, stále platný a pravdivý. Přičemž v době své působnosti neměl absolutně k dispozici pomůcky, které máme my dnes.

Proto bychom si z něj jistě měli vzít příklad.

V NZDM Rubikon pracujeme s dětmi vlastně na podobné bázi, na jaké s romskými dětmi pracovali Dědič a Lacková.

Společnými průsečíky mohou být kulturní a sportovní akce (stejně tak, jako pracovali výše zmínění autoři), a to: pořádání různých aktivit nebo účast na nich.

U nás v NZDM je to především pořádání pravidelných hudebních přehlídek, tzv. Doremi, nebo vystoupení našich dětí na různých akcích. Ale také třeba pravidelná účast na fotbalovém turnaji, který každoročně pořádá Salesiánský klub ve Zlíně. Tomu samozřejmě předchází jak pilné trénování, tak i zkoušení v hudební zkušebně. Hudební zkušebna je dětem k dispozici pravidelně, tam se dětem aktivně věnuje hudební lektor.

Dále naše děti mohou trénovat sportovní dovednosti na hřišti v blízkosti NZDM.

Jejich píle je pak následně odměněna jak už zmíněným hudebním vystoupením, tak i účastí na fotbalovém utkání.

To je také další z devíz, kterou děti mají – většinou se tyto aktivity pořádají mimo lokalitu Poschla, tudíž jsou spojeny s výletem. Děti jsou za výlety velmi vděčné, rády se proto účastní kulturních a sportovních akcí.

Stejně tak s Romy pracovala i Elena Lacková. Nadšení, kdy prvně zkoušela s Romy svou první divadelní hru.

Tato analýza chtěla jen letmo poukázat na odkaz práce, kterou výborně odvedli výše zmínění autoři. Vycházeli ze své osobní zkušenosti.

ZÁVĚR

Tato diplomová práce si dala za cíl prozkoumat vnímání pojmu autorita jak z pohledu sociálních pracovníků, pracovníků v sociálních službách, dobrovolníků, kteří s romskými dětmi dennodenně pracují, tak i z pohledu samotných romských dětí.

Zajímalo nás, jak tito respondenti nahlíží na tento pojem, kdo nebo co je pro ně autorita, zda se sami cítí jako autorita atd.

V teoretické části byly vysvětleny pojmy týkající se dané problematiky: autorita, hranice, komunita, romská komunita, nízkoprahové zařízení pro děti a mládež. Tyto poznatky a definice byly podloženy odbornou literaturou.

Praktická část se zabývala kvalitativním výzkumem daného tématu. Byly provedeny polostrukturované rozhovory s osmi respondenty, které byly následně doplněny o názor tazatele. Chtěla jsem využít toho, že danou problematiku důvěrně znám a vesměs ji s kolegy řešíme denně. Zkoumala jsem především postoje respondentů vůči daným pojmům – jak oni vnímají dané pojmy, co si pod nimi představí apod.

Přínosné byly určitě výtvarné kroužky. Tam se děti dozvěděli něco o pro ně novém pojmu autorita. Dnes už si velmi reálně dokážou představit, kdo to může být.

Analýza dvou publikací chtěla jen z hlediska studia publikací dvou autorů, kteří své zkušenosti sepsali v těchto publikacích, z nichž jeden je Rom a druhý nerom.

Ze Shrnutí poznatků výzkumu vyplívá, že pojem autorita v romské komunitě nelze plně zobecnit, právě proto, že je chápán z různých rovin velmi odlišně.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- ATKINSON, R. L., a kol. *Psychologie*. 2. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-640-3.
- COHN, W. *Cikáni*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009. ISBN 978-80-7419-008-7.
- DAVIDOVÁ, Eva. *Cesty Romů. Romano drom. 1945 – 1990. Změny v postavení a způsobu života Romů v Čechách, na Moravě a na Slovensku*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého v Olomuci, 1995. ISBN 80-7067-533-8.
- DĚDIČ, Miroslav. *Škola bez kázně*. 1. vydání. České Budějovice: Jihočeské nakladatelství, 1985.
- FÜRST, Maria. *Psychologie*. Olomouc: Votobia, 1997. ISBN 80-7198-199-0.
- HARTL, P., HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-303-X.
- HARTL, P. *Stručný psychologický slovník*. 1. vyd. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-303-1.
- HENDL, J. *Kvalitativní výzkum : základní teorie, metody a aplikace*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-485-4.
- JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. Praha: Portál, 2001. 1. vyd. ISBN 80-7178-534-0.
- KVALE, Steinar. *InterViews: An introduction to qualitative research interviewing*. London: SAGE Publications, 1996. ISBN 978-0-8039-5820-3.
- LACKOVÁ, Elena. *Narodila jsem se pod šťastnou hvězdou*. Praha: Triáda. 2002. ISBN 80-86138-47-X.
- MATOUŠEK, Oldřich. *Základy sociální práce*. Praha: Portál, 2001. 1. vyd. ISBN 80-7178-473-7.
- McNIFF, J, P. LOMAX a J. WHITEHEAD. *You and Your Action Research Project*. Second Edition. Great Britain: MPG Books Ltd, 2003. ISBN 0-415-31885-8.

- PLŠEK, Jan a kol. *Romové na trhu práce valašského regionu. Studie analyzující vztah Romů vůči pracovnímu procesu a příčiny nedůvěry zaměstnavatelů vůči Romům*. Vsetín: Elim, 2005. 1. vyd.
- ROGGE, Jan-Uwe. *Děti potřebují hranice*. Praha: Portál, 2000. 2. vyd. ISBN 80-7178-418-4.
- ROGGE, Jan-Uwe. *Rodiče určují hranice*. Praha: Portál, 2005. 1. vyd. ISBN 80-7178-990-9.
- STRAUSS, A., CORBINOVÁ, J. *Základy kvalitativního výzkumu: Postupy a techniky metody zakotvené teorie*. 1. vyd. Boskovice: Albert, 1999. ISBN 80-85834-60-X.
- VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 2. vyd. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-678-0.
- VALIŠOVÁ, Alena. *Jak získat, udržet a neztrácet autoritu*. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-2282-5.
- VALIŠOVÁ, Alena. *Jak získat a neztratit autoritu aneb proč má maminka vždycky pravdu*. Praha: ISV, 2004. ISBN 80-86642-29-1.
- VALIŠOVÁ, Alena. *Autorita ve výchově vzestup, pád, nebo pomalý návrat*. Praha: Karolinum, 1999. ISBN 80-7184-857-3.
- ČESKO. Vyhláška č. 505 ze dne 15. listopadu 2006 kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách. [cit. 2013-04-20]. Dostupná z www : <<http://www.mpsv.cz/cs/7334>>.
- ČESKO. Zákon č. 108 ze dne 14. března 2006 o sociálních službách dalších zákonů. [cit. 2013-04-20]. Dostupný z www: <<http://www.mpsv.cz/cs/7334>>.
- Pojmosloví Nízkoprahových zařízení pro děti a mládež (NZDM)*. Praha: Česká asociace streetwork, o.s., 2008. Dostupné z www: <<http://www.streetwork.cz/content/view/1623/>>.
- Diakonie ČCE – Středisko Vsetín* [online]. [cit. 2013-04-20]. Dostupné z www: <<http://www.diakonievsetin.cz/sluzby-pro-rodice-mladez-a-deti/>>.
- Město Vsetín* [online]. 3.2.2007 [cit. 2013-04-20]. Dostupné z www: <<http://www.mestovsetin.cz/z-historie-vsetina/d-474170/p1=6688>>.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

NZDM Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež.

SAS Sociálně aktivizační služba.

.

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek č. 1 B

Obrázek č. 2 Di

Obrázek č. 3 Do

Obrázek č. 4 D

Obrázek č. 5 Pa

Obrázek č. 6 P

Obrázek č. 7 S

Obrázek č. 8 Š

Obrázek č. 9 V

